

AKI MER, AZ NYER

beszélgetés Nemes Lászlóval, a Budapesti Fesztiválzenekar új igazgatójával

– Bizonyos szempontból a szakma „év meglepetésének” számított, hogy megpályázta és Ön nyerte el a Budapesti Fesztiválzenekar igazgatói posztját. Elég nagy bátorság és elhivatottság kellhetett ahhoz, hogy Körner Tamás utódjaként kezdjen dolgozni az együttessel.

– Ennek azért voltak előzményei. Elsősorban saját szakmai életemben, hiszen sosem gondoltam arra – sokáig pedig nem hittem –, hogy a Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekarban valaha is megkérdőjeleződik a működésem. A Zenekar olvasói tájékozódhattak már erről, nem is szeretnék részletekbe bocsátkozni.

Amikor azonban világossá kezdett válni, hogy sok szerepem a főváros XXII. kerületében sem mint zenekari igazgatónak, sem mint művészeti iskolai igazgatónak nem lehet, elkezdtem magamnak új helyet keresni a zenei életben. A Fesztiválzenekar működését a kezdetek óta figyelem és sokakkal ellentétben szimpatikusnak és modellértékűnek tartottam. Kiindulási pontomat a koncertek minősége, hangulata adta. Annak idején hasonló elvek alapján igyekeztem megszervezni a Dohnányi zenekar működését, ahol azonban – a dolgok természetéből adódóan – egészen más kondíciók között lehetett és kellett dolgozni. Mindezzel együtt vallom, hogy szinte a semmiből remek zenekart sikerült teremtenünk Budafokon.

– Volt-e valami különös „ajánlata” a pályázatában, ami a bizottságot erre a döntésre készítette?

– Ismertem a zenekar problémáit és igyekeztem azok orvoslására bizonyos, reális és megvalósítható ajánlatot tenni. Mindenekelőtt az együttesnek a magyar zenei élettől való teljes különválását, különélését szeretném megszüntetni. Szeretném meggyőzni a művészeti vezetést és a zenekart arról, hogy nem külön, hanem a többiekkel együtt kell élni és dolgozni.

– Önt, aki szakmai életének jelentős részét fordította arra, hogy sok embert tömörítő nagy szervezeteket hozzon létre és működtessen, nem riasztotta az a tény, hogy olyan társulat mellé kíván szegődni, amely csaknem ugyanennyi energiával igyekezett teljesen függetleníteni magát a magyar zenei élet minden nagyobb

szervezett tömörülésétől – szövetségesektől, egyesületektől, társaságoktól?

– Nem, hanem kiemelten hangsúlyoztam e különélés megszüntetésének szándékát.

– Milyen pozícióból tudta ilyen folyamatosan és pontosan figyelemmel kísérni a zenekar működését? A fővárosi önkormányzat Kulturális Bizottságának zenei kuratóriumi tagjaként, vagy gyakorló szülőként, akinek gyermeke maga is a Fesztiválzenekar tagja?

– Magánemberként semmi esetre sem, hiszen a lányommal szinte sosem beszélgettünk otthon a Fesztiválzenekarról. Ő arról sem tudott, hogy benyújtottam a pályázatomat. Csak akkor szóltam, amikor kiosztották a pályázatot azoknak, akik részt vettek az elbírálásban.

– Hányan pályázták meg a Fesztiválzenekar igazgatói székét?

– Én voltam az egyetlen, ami engem is meglepett.

– Lehet, hogy másnak nem volt ehhez bátorsága?

– Elképzelhető.

– Gondolom, sokan meglepődtek; talán mindenképp az, akinek most a székébe ült.

– Észrevételem szerint is így történt. A Fővárosi Önkormányzat írta ki a pályázatot, amelyet a zenekarral és alapítvánnyal is egyeztetett. Mégsem számítottam arra, hogy váltás lehet ezen a poszton. Jómagam is sokat vívódtam a beadáson, végül a határidő előtti napon nyújtottam be pályázatomat.

A fogadtatáson azért mégis meglepődtem, mert a budafoki válságos időszak kezdetén már beszélgettem Fischer Ivánnal, aki akkor szimpatikusnak találta elképzeléseimet. Nem tudom, mikor változott meg álláspontja. Végül sem ő, sem a zenekar nem támogatta ki nevezésemet.

– Kik voltak azok, akik elbírálták ezt a pályázatot? A bizottság összetétele ugyanis alapvetően meghatározhatta azt, ahogy Önt a zenekar fogadta.

– A magyar zenei életet meghatározó szervezetek vezetői, közéletben is aktívan tevékenykedő neves muzsikusként. Hozzájuk csatlakozott a zenekar Közalkalmazotti Tanácsának vezetője és kellett volna képviselnie magát az Alapítványnak is, amely azonban nem

küldött képviselőt.

– Ezek szerint a Fesztiválzenekarnak működő Közalkalmazotti Tanácsa van?

– A zenekar törvényesen működő közalkalmazotti tanáccsal rendelkezik, ahol éppen a közeljövőben tartunk majd választásokat, tudniillik egyik tagja eltávozott az együttestől. Hogy nem hallatja hangosan hangját talán azért van, mert a zenekari tagok elfogadják a zenekarban uralkodó irányítási stílust és csak akkor tiltakoznak bármi ellen is, ha egzisztenciájuk bizonytalanságát érzik.

– Az együttes minden tagja közalkalmazotti státuszban van?

– Mintegy hetven fő. Vannak rajtuk kívül szerződéses és kiegészítő muzsikuskok is. Külön szerződést általában a koncertmesterekkel és a kiemelkedő szólistákkal köt a zenekar.

– Említette, hogy párhuzamba állítható a Fesztiválzenekar és a Dohnányi zenekar működése. Mikben tudná meghatározni a hasonlóságokat, amelyek alapján el szeretné kezdeni itt is a munkát?

– Elsősorban a vegyesnek is nevezhető finanszírozási módban. Az első időszakban az alapítványi fenntartásnak volt mindkét esetben jelentős szerepe, ami kezdetben nagyobb volt az önkormányzati támogatásnál. Most van egy fenntartó és vannak szponzorok. Ez azért optimális helyzet, mert az alapellátás biztosítása mellett az együttes sok szempontból önálló maradhat. Budafokon mindez kisebb léptékű lehetett csak, hiszen az ottani önkormányzat eljutott lehetőségei végső határához. És az is köztudott, hogy egy „helyi” zenekart helyi érdekeltségű szponzorok támogatnak, ami erősen behatárolja a lehetséges támogatásokat.

– Budafokon nem lehetett volna valahogy kilépni e keretek közül?

– Volt erre is egy koncepció, amely több kerület összefogását jelentette volna. Akkoriban azonban a budafoki önkormányzat büszkén és féltékenyen őrizte a zenekart és annak egyre nagyobb hírből fakadó dicsőséget. Nem akart ezen senkivel sem osztozni – igaz, a többi lehetséges partner sem kapott azon az alkalmon, hogy egy saját együttes révén saját zenei életet alakítson ki. Ma már talán egészen más ennek a dolognak a megítélése, de ez többé nem az én kompetenciám.

– A Fesztiválzenekar is ebben a finanszírozási rendszerben működik? Sokáig sokat lehetett hallani az együttes alapítványáról, majd a fővároshoz fűződő viszonyáról, ami miatt – illetve az ebből fakadó anyagi előnyük miatt – sok szimfonikus zenekar irigykedett a Fesztiválzenekarra. Az is nyilvánvaló, hogy az együttesnek sok és jó szponzora van – alig lehet szinte olyan, a zenei élet iránt érdeklődő, fizetni is szándékozó céget találni, amely ne itt lenne valamilyen formában elkötelezve.

– Ez azért nem egészen így van, hiszen a sokat fizető, jó szponzorok száma egyre kevesebb. Támogatásuk rendkívül fontos, de alapvetően nem oldják meg a zenekar működtetését. Ma már sokkal inkább meghatározó maga az önkormányzati fenntartás. Amikor idejöttem, a Főváros – a már közéletben is ismertté lett – tartozását rendezte. Az alapítvány fokozatosan kivonult az együttes számos és meghatározó tevékenységének finanszírozásából.

– Milyen kapcsolatban áll a zenekari tagsággal és az együttes művészeti vezetésével?

– Kapcsolatunk akár jónak is lenne mondható, hiszen egy körben már egyeztettem Fischer Iván zeneigazgatóval és akkor – kölcsönös kompromisszumok segítségével – meg is állapodtunk egy koncepcióban, amelyet mindketten fel tudunk vállalni. Ezek után Fischer Iván egy másik koncepcióval állt elő, ami engem arra késztetett, hogy mindenképp előttem a Közalkalmazotti Tanács tagjaival üljek le először beszélgetni. Őket informáltam a dolgok jelenlegi állásáról és problémáiról, amelyek között bizony likviditási gondok is szerepeltek.

– Hogyan lehetnek éppen a Fesztiválzenekarnak likviditási gondjai?

– Megítélésem szerint ezeket az Alapítvány idézte elő, amely – hogy a zenekar pénzügyi gondjait megoldja – sokszor erőn felül vállalt és tetemes adósságot halmozott fel. Következő lépésként feladatuk közül jó néhányat (például a bérek és minden más juttatás kifizetését) az intézményre (a Fővárosra) hárították, amire az intézménynek viszont nem volt anyagi fedezete.

Készült egy új szerződés, amely azonban a mai napig nem került aláírásra, emiatt az ominózus 54 milliós tartalékpénzt a Főváros még nem bocsátotta a zenekar rendelkezésére. Ha ezt megkapjuk, megszűnnek likviditási gondjaink.

– Mitől függ, hogy a Főváros utal vagy nem utal?

– Szerintem az a megoldás, ha a Főváros és az Alapítvány kölcsönösen fel-

mondja az 1992-ben kötött szerződést, ami a Fővárosnak, mint intézménynek a működését erősítené a zenekaron belül. Erről is folynak most a tárgyalások

– Mennyiben befolyásolná az együttes szuverenitását, ha a továbbiakban mint önkormányzati zenekar működne?

– Semmiben, hiszen ez azt jelentené, hogy az Alapítvány több jogosultságáról is lemondana az intézmény javára, tisztázódódnának a feladatvállalási kondíciók és azok megoszlásait egymás között kellene tisztáznunk.

– Milyen szerep jut ebben a folyamatban Önnek?

– Elsősorban az intézmény és az együttes közötti közvetítő, az, hogy a tárgyalásokhoz megfelelő hangulatot sikerüljön teremteni. Békekötés ugyanis nem lehetséges folytonos demonstrációk, háborúk közepette. Ezeknek nincs is sok értelme, hiszen azt látom, hogy a Főváros egyértelműen akarja ezt a zenekart. Tudomásul kell venni azonban, hogy az ő lehetőségei is behatároltak. Ezzel együtt a Fővárosban megvan a hajlandóság a zenekar támogatására, de nem hajlandó mindezt a többi hasonló intézmény hátrányára megcselekedni.

– A Főváros ezen határozott szándéka is mintha a zenei közéletben való integrálódás útját mutatná a Fesztiválzenekarnak. Lehet, hogy előbb-utóbb ez lesz az „egyik” vezető magyar szimfonikus zenekar, amely másokkal is osztozik majd a ma egyedül elfoglalt piedesztálon? Biztos, hogy ez a demokratizálódás nem jelent egyfajta szükségszerű nivellálódást, amelytől ez a zenekar mindig élesen és sikeresen elhatárolta magát?

– Az, hogy ha egy együttes megfelelő kontaktust tart fenn más kiváló együttesekkel, nem jelent nivellálódást. Jelentheti a próbák és hangversenyek színesebbé tételét, például vendégkarmesterek révén, amely egyben azt a lehetőséget is magában hordozza, hogy Fischer Iván más nagyon jó szimfonikus zenekarok élén is pódiumra léphet. Az ő képességeit, muzikalitását minden magyar muzikus ismeri és tiszteletben tartja.

– A zenekar maga hogyan viszonyul ezekhez a tervekhez?

– A jelenlegi helyzetet nem a zenekari tagság teremtette. Ők dolgoznak, még hozzá nagyon fegyelmezetten és nagyon jól. Magyarországon egyedül kiharcolták maguknak azt a pozíciót, ami egyébként a világon mindenütt megilleti az ilyen kaliberű muzikusokat: többé-kevésbé meg tudnak élni abból a fizetésből, amit zenekari munkájukért, vagyis egyetlen állásért kapnak. Itt egy feladata

van a zenekari muzikusnak: dolgoznia a Fesztiválzenekarban és a Fesztiválzenekarért. Ezekről a hazai viszonylatban elképesztő muzikusfizetésekről azonban azonnal kiderül, mennyit érnek, ha valaki egy jobb külföldi szerződéshez jut. Ahhoz a havi nyolcezer svájci frankhoz viszonyítva például, amelyet a Suisse Romande kínált kiváló nagybőgősünknek, az itt kapott nettó alig ezer német márkányi fizetés elenyésző összegnek számít. Mi sem tudjuk tehát itt tartani legjobb muzikusainkat.

– Közvetítőként melyik irányban kell most nagyobb erőfeszítéseket tennie a béke megteremtéséhez: a Főváros vagy a Fesztiválzenekar felé?

– Úgy gondolom, hogy a Fővárost sikerült meggyőzőm, most az együttesen van a sor. Budapest (és az egész magyar zenei élet) mindig sokra tartotta és értékelte azt a tevékenységet, amit én Budafokon végeztem. Az ebben a peremkerületben teremtett színvonalas zenei élet ugyanis a főváros kulturális életének fontos részévé vált. Gondolom, ezért is kaphattam meg most a Budapest Díjat. Úgy gondolom, hogy számos irányban sikerül kialakítanom a munkához szükséges megfelelő és nélkülözhetetlen kapcsolatokat, ez sikerülni fog talán a zenekar irányában is. Fischer Iván szuverén személyiség, aki azért figyelembe veheti a fenntartók óhaját, kívánságait. Úgy látszott, mintha tényleg így lenne, hiszen első megbeszélésünk egyeztetett változatát ő is aláírta. A gond az volt, hogy egy hét múltán teljesen más koncepcióval jelentkezett, ami tökéletesen eltért az előzőtől. Arról kéne meggyőzni, hogy egyik napról a másikra változó koncepciókkal nem érhetjük el a kívánt eredményt, pedig a zenekarnak erre lenne most a legnagyobb szüksége.

Nekem valóban egyetlen célom van: a zenekar életét szeretném megkönnyíteni.

– Mit tekint a már elemzett egyeztető feladatokon kívül a legsürgősebb tennivalójának, mint a Fesztiválzenekar igazgatója?

– Az Alapítvány és a zenekar, mint Intézmény meglehetősen összekuszált szálainak kibogozását. Sok összemosódás volt funkciókban, pénzekben. Ma már teljesen áttekinthetőnek, egyértelműnek mondhatók ezek a paraméterek.

– Melyek azok a tevékenységi körök, amelyek továbbra is az Alapítvány feladatai közé tartoznak?

– Az Alapítvány teendői drasztikusan csökkentek, ahogy egyébként a szponzorok száma is. A szponzorok nem szeretik a botrányokat. Számukra csak a teljesítmény fontos. Jelenleg az

Alapítvány szervezi a külföldi koncerteket és fizeti a karmestert. Sajnálatos módon azzal együtt, hogy gyakorlatilag szinte mindent ma már az Intézmény fizet, a váltáskor azonnal felmondták az irodabérletre vonatkozó szerződéseket, elvitték a bútorokat, számítógépet, másológépet, a faxot és fontos munkatársakat is, akiket átmenetileg az Alapítvány fizetett. Itt valóban nagyon profi munka folyik és ehhez sürgősen munkatársakat is kellett szerezni.

A gesztus nem nevezhető intézménybarátnak, pedig állítólag itt mindennek a zenekar érdekeit kellene szolgálnia. Én egyértelműen az intézmény irányítására vállalkoztam, nem kívántam az Alapítvány köreit zavarni. Az, hogy az összekuszált szálakat szétbogozza valaki, a munkában résztvevőknek egyformán érdeke kellett, hogy legyen. Nem tisztáztam még, hogy megfelelő kondíciók esetén majd az Alapítvány milyen juttatásokkal segíti a zenekar munkáját.

– *Mostantól külön helyen működik majd az Alapítvány és az intézményi vezetés?*

– Így döntöttek az Alapítvány vezetői. Velünk tényeket közölnek időnként, amelyek minket újabb és újabb anyagi problémák elé állítanak. Eddig például, noha az intézmény szervezte a belföldi koncerteket, a szükséges pénz jelentős részét az Alapítvány pumpálta át az Intézménynek. Most nekünk kellene ehhez a pénzügyi háttérrel megteremteni, hiszen a Fővárosnak erre nincs pénze. Szeretnénk átvenni a belföldi hangversenyek szponzorait - ezeket az Alapítványnak egyébként feltétlenül át

kellene adnia. A szponzorok ugyanis üzleti tevékenységük részeként nem támogathatnak alapítványokat, csak eseményeket (projekteket). Velük kell tehát még egyezsége jutnunk a megváltozott „célállomást” illetően.

– *A meghirdetett hangversenyeket tehát megtartják?*

– Igen, hiszen a tagoknak 2001. augusztusáig aláírt szerződésük van és már most dolgozunk azon, hogy ezután is működjen az együttes, a megváltozott konstrukciók ellenére.

– *Vannak olyanok, akik Ön mellett állnak?*

– Többen is és az ő segítségükkel dolgozom most ki az együttes új formában való működésének rendjét, tisztázzuk a jogosultságokat, a jogi helyzetet, szabályozzuk az eddigi nem teljesen szabályos eseteket. Eredménynek tartom, és a személyem már minden bizonnyal közrejátszott abban, hogy a zenekar megkapta elmaradt járandóságát.

– *Azt a pénzt, amiért a zenekar kiült a Városháza elé?*

– Igen, de a demonstráció idejére már megkapták azt az összeget, úgyhogy az egész addigra már okafogyottá vált. A döntést hosszú folyamat előzte meg.

– *A Zeneiskolák Szövetségének elnöki székét továbbra is megtartja?*

– Megtartom, hiszen egész életemben azt vallottam, hogy a zenei élet különböző szintű és fajtájú szféráit nem szabad hermetikusan elzárni egymástól. A zeneiskolák nyitottságát szomorúan ellenőrizte mindig is a muzsikás elit önmagába zárkózása. Ez számomra nagy

lehetőség arra, hogy tegyek valamit az integrálódás, a hangversenylátogató közönség nevelésének érdekében. A közönséget nem szervezni kell, hanem a gondolkodást kell formálni valamiképpen.

Fischer Iván abban is tudott valami újat mutatni és hatékonyan tenni. Nekem is vannak ötleteim.

Szeretnénk létrehozni egy ifjúsági zenei bázist. Nagyon jó példával szolgálnak a Fesztiválzenekar Kakaókoncertjei, amelyek közönsége valóban az együttes rajongóiból és azok gyerekeiből áll. Ilyen közönségbázissal meg lehetett hirdetni azokat a kortárs zenei hangversenyeket is, amelyeken a törzsközönségből verbuvált meghívottak minden alkalommal megtöltötték a termet.

Nagyon jó metodikával nem keverték össze a hagyományos és kortárs muzsikát. Nem a szokványos trükkhöz folyamodtak, amely szerint egy tradicionális szimfonikus est műsorába illesztettek egy-egy modern darabot, hanem szétválasztva kínálták. Így senki sem érzi magát becsapva és aki meghallgatja a kortárs darabokat, az azért megy oda, hogy valóban kortárs zenét hallgasson.

Az én dolgom tehát nem az, hogy leromboljam, amit ezek a muzsikások komoly és színvonalas munkával több, mint másfél évtized alatt felépítettek, hanem hogy könnyebbé tegyem munkájukat olyan körülmények között is, amelyek talán nem kedveznek az elmélyült művészi tevékenységnek.

Tóth Anna

A hivatal költözött, Schwarz tanár úr maradt

- ötven éve tanítja ütősök nemzedékeit Schwarz Oszkár, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Tanárképző Intézete Budapesti Tagozatának tanára -

– Édesapám ütőhangszeren játszott az akkor még Magyar Királyi Operaházban. Természetesen hagyott minket, gyermekeket is ütőhangszeren játszani, de azt is kijelentette, hogy ez nem komoly hangszer és számomra mint „tisztességes” muzsikuspályát a hegedülést jelölte ki. Érvként az is elhangzott, hogy hosszú ujjaim vannak, ami - állítólag - mindenképpen erre predesztinált. Így hát amellet, hogy öt éves koromtól édesapám xilofonozni tanított, az iskolába járással párhuzamosan a hegedűoktatás is elkezdődött.

Valójában igaza volt, hiszen ütősként úgyszem végezhettem volna zeneakadémiát, mivel csak a hatvanas években kezdődött az ütő főtárgy oktatása. Hegedűből felvételiztem tehát és ezzel a hangszerrel végeztem el az előkészítő és akadémiai osztályokat. Mindazok a zenekari élmények, amelyeket akadémistaként a Székesfővárosi Szimfonikus Zenekarban szereztem csak erősítették vágyamat az ütőhangszerek iránt. Szerencsére volt ütős oktatás, de csak kötelező tárgyként a zeneszerzés- szakos növendékek számára.

Kérésemre id. Roubál Rezső felvett az osztályába és hamarosan ütősként ülhettem az intézeti zenekarban. Reuter Lajos karmester révén vált lehetségessé, hogy 1943-ban, alig húszévesen meghívjanak az akkor alakult Rádiózenekar timpanistájának, amihez szülői beleegyezésre volt szükség. Végül győzött a józan ész: ilyen lehetőséget nem szabad kihagyni, mert esetleg többé nem adódik. Egy évig teljesen egyedül voltam, mert a másik muzsikás, aki szóba jöhetett, akkor éppen frontszolgálatot teljesített. 1949-ig dolgoztam a